

Recension

Hannu Simola: *Hemligheten bakom den finländska utbildningsframgången*

Finland som en stjärna på utbildningshimlen dalade lite i den senaste OECD undersökningen PISA 2012 (Programme for International Students Assessment). För Finlands del innebar inte detta någon katastrof, eftersom Finland fortfarande platsar bland de tio bästa bland de 65 länderna i den internationella jämförelsen, och en god bit före de övriga nordiska länderna.

Orsaken till Finlands framgång i PISA har diskuterats mycket i det egna landet, men också i många andra länder, inte minst i Sverige. Många mer eller mindre insatta i utbildningsfrågor har försökt hitta ett enkelt svar på varför Finland lyckats så bra. Ett tydligt svar skulle kunna göra det möjligt att kopiera den finländska utbildningsmodellen och därmed upprepa de goda resultaten. Att det är mer komplicerat än så att

komma åt orsaken till framgången låter Hannu Simola läsaren av boken *The Finnish Education Mystery* tydligt förstå. Han raserar nämligen en gång för alla tron på att det går att hitta ett enkelt svar på hur ett land når skolframgång. Den här boken visar tydligt att inte ens den som både har lång praktisk erfarenhet av finländsk skola och under flera årtionden utforskat utbildningssystemet i landet kan ge ett enkelt svar.

Celebrating some nations as heroes and dismissing others as villains may create a certain kind of order and discipline in the field but it says little about advancing schooling in different political, social and cultural contexts (Simola, 2015, xiii).

Med det menar Simola att det inte går att försöka överföra vissa åtgärder som kan ha bidragit till Finlands eller något annat lands utbildningsframgångar till helt nya sammanhang. Huruvida en utbildning lyckas eller inte är något som är ytterst beroende av kontexten och har koppling till politiskt styre, policy, ekonomi, traditioner, och mycket mer. Likaså är det många aktörer inblandade: stat, kommuner, skolor, lärare,

---

Simola, Hannu. (2015). *The Finnish Education Mystery: Historical and sociological essays on schooling in Finland*. London: Routledge. Medskribenter: I. Carlgren, S. Heikkinen, J. Kauko, O. Kivinen, J. Kivirauma, K. Klette, S. Myrdal, H. Pitkänen, R. Rinne, K. Schnack, J. Silvonen och J. Varjo.

fackföreningar, förtroendevalda, tjänstemän, familjer, och så vidare. Det finns många unika drag i det finländska, som gjort sitt till, inte minst hur reformer införts och av vem, hur väl de mottagits och förverkligats, samt hur det omgivande samhället utvecklats och fått nya ledstjärnor. Den som inte låter nöja sig med enkla svar, gör noggranna undersökningar, precis som Simola och hans kolleger gjort.

Huvudförfattaren till boken *The Finnish Education Mystery*, Hannu Simola, har en lång karriär inom utbildningssektorn bakom sig – inte bara en lång forskarbana som professor i pedagogik vid Helsingfors universitet, utan också en lång erfarenhet av praktiskt arbete i skola. Innan forskarbanan inleddes jobbade han nämligen i tio års tid som grundskollärare. Hans forskningsintressen är utbildningssociologi och -politik. Mot den bakgrunden är det uppenbart att det är en man med en lång erfarenhet av utbildning som talar i bokens många artiklar.

Simola har sammanställt boken utgående från tolv vetenskapliga artiklar som tidigare publicerats var för sig i internationella böcker och journaler under åren 1993-2011. Några av artiklarna har han skrivit ensam, men i de flesta fall står han som första skribent tillsammans med andra. Medskribenterna är främst finländska forskarkolleger, oftast Risto Rinne, men också Janne Varjo, Joel Kivirauma, Jaakko Kauko, och många fler. En komparativ artikel utgör undantag från regeln för att den har Ingrid Carlgren som första skribent. Det är också den enda artikeln som inte är skriven av enbart

finländare, utan tillsammans med forskare från andra nordiska länder. Det kapitlet (9) för in nordiska perspektiv i debatten genom en komparativ studie som visar hur olika individen och det individuella uppmärksammas inom grundskoleutbildningen i de olika nordiska länderna.

Simolas teoretiska förankring hittas bland annat hos Pierre Bourdieu och Michel Foucault, John W. Meyer och Thomas Popkewitz och han har ett stort intresse för diskurser och en kritisk blick på samhälle och skola. I bokens första kapitel kallar Simola sin studie ”sanningshistoria” och ”arkeologi” i äkta Foucault-anda. Hans intresse är diskurser, praxis och principer och hur dessa samverkar och han strävar efter att hitta ”tingens ordning”, precis som Foucault. Den av Foucault inspirerade metoden är mest uppenbar i Kapitel 5, som Simola skrivit tillsammans med Sakari Heikkinen och Jussi Silvonen. Ändå säger Simola i sista kapitlet (*Aftermath*) att han själv upplevt att han rört sig från Foucaults starkare abstraktionsnivå till Bourdieus mera konkreta förankring. Som läsare tycker jag det blir uppenbart.

Boken *The Finnish Education Mystery* är indelade i fyra delar. Artiklarna i Del I behandlar utbildningspolicy och -förvaltning. Del II beskriver utvecklandet av den finländska lärarutbildningen och de paradoxala utmaningarna som detta projekt medfört. De finländska skolornas ställning i skarven mellan det traditionella och det progressiva diskuteras i Del III, medan fokus i Del IV ligger på det finländska PISA-fenomenet. Hela boken handlar alltså inte om Finlands PISA-framgångar,

även om det mesta i boken också ökar läsarens förståelse för detta "mirakel".

Med det första kapitlet i boken målar Simola upp en bakgrund som ger en inblick i hur utbildningen vuxit fram under 1900-talet i ett Finland som fått utstå många svårigheter. Det finländska folket genomled ett blodigt inbördeskrig och deltog några årtionden senare i andra världskriget. Priset för dessa krig var högt och spåren syntes länge efteråt. Det finländska folket fick också ta en hård smäll när den ekonomiska regressionen slog till i början av 1990-talet. Under det förra århundradet blev Finland också en del av det nordiska välfärdssamhället, och är det fortfarande, trots att den "finska modellen" allt mer börjar luckras upp. I den finska välfärdsmodellen har en jämlik utbildning varit en hörnsten. Välfärdsstaten byggdes upp långsammare i Finland än i de andra nordiska länderna, och Finland har tagit intryck av vad som skett i grannländerna. Således konstruerades den finländska grundskolan under 1960- och 1970-talet enligt modell från Sverige, hävdar Simola. EU och OECD har också påverkat vad som skett i Finland och det internationella inflytandet har bara ökat. Det oaktat har man i Finland kunnat hålla hårt på att skolan ska vara gratis, lika för alla och servera gratis måltider. Skolinspektionen har också till skillnad från många andra länder inte förstärkts, utan avskaffats helt. Vad skolan beträffar har man varit långsam med att ändra på välfungerande system, trots att landets regim relativt snabbt har pendlat mellan vänster, center och höger.

Simola kallar Finland för en stat som ligger på gränsen mellan väst

och öst. Han betonar att Finland varit en del av Ryssland, och är en del av den nordiska gemenskapen. Att Finland varit en del av Sverige i 700 år kunde också gärna lyfts fram tydligare. Trots att Finland sedan länge har haft två officiella språk, och flera minoritetsspråk, så räknas Finland som ett homogent land. PISA 2000 visade faktiskt att Finland är ett land med mycket liten kulturell diversitet jämfört med många andra länder i Europa. Också skolundervisningen ses som homogen, och en bidragande orsak till detta är bland annat den långt utvecklade specialundervisningen, där man satsat allt mer på att integrera alla elever i samma undervisningsgrupper.

Ett helt kapitel (3) ägnas åt kvalitetssäkring och utvärdering, som länge varit ett aktuellt ämne i den finländska utbildningsdiskursen. Utvärderingen har skett på kommunnivå och rekommenderats, men den har inte varit obligatorisk. Andra intressanta ämnen i boken är till exempel kravet på ett livslångt lärande och ökad effektivitet i ett samhälle där medborgarna satsar allt mer på hög utbildning, på gott och ont (Kap. 2). De som inte passar in i diskursen om det livslånga lärandet och inte ständigt längtar efter att uppdatera sin utbildning, slås då lätt ut.

The prizes in this educational policy in a 'Winner-Take-All-Society', which encourages competitiveness between individuals, will apparently accumulate more than ever at the top. The playing of the educational game may start to resemble the sports and entertainment industries in which the most important goal

is the success of the top stars and key players. Huge numbers of individuals stepping out onto this kind of educational field are fighting for those glittering prizes, but only a few will win them. The majority will be out of the running. (Simola, Rinne & Kivirauma, s. 43)

Så trots att man i Finland har satsat på att erbjuda en jämlik utbildning, har det inte lett till ökad jämlikhet, utan i stället har utbildningen gjorts till en marknadsvara med tydliga vinnare och förlorare, enligt Simola, Rinne och Kivirauma.

Ett annat intressant tema i boken är den finländska lärarutbildningen, som är tema för artiklarna i den andra delen av boken. Redan i slutet av 1970-talet utbildades alla finländska lärare (på alla nivåer) i magisterprogram på universitet, och i dag är lärarutbildningen en av de allra populäraste universitetsutbildningarna. I lärarutbildningen har didaktiken kommit att få en viktig roll, och enligt Simola, Kivinen och Rinne påminner lärarutbildningen i Finland fortfarande mycket om den tidigare seminarieutbildningen med strikta studieprogram. De efterlyser därför ett närmare samarbete med andra discipliner som kunde stöda pedagogikutvecklingen och bidra till större autonomi. Eftersom den kvalitetsmässigt högtstående akademiska lärarutbildningen ofta lyfts fram som något unikt för Finland, så är det intressant att läsa att Simola och hans medskribenter ser en viss diskrepans mellan en starkt auktoritär yrkesroll och nya idéer om utbildning och lärande. Är det föråldrade värderingar från ett förindustriellt samhälle,

där läraren är en sträng auktoritet, som lett till framgång i de framtidsorienterade PISA-testen, frågar sig Simola i Kapitel 10. Den här frågan bär på en motsägelsefull slutsats. Därför frågar Simola vidare vad som kommer att hända om de finländska lärarna tappar tron på sin roll som traditionsbärande medborgarförebilder som överför kunskap på den yngre generationen, och i stället blir tutorer och mentorer för elever som inte längre accepterar en auktoritär styrning.

För att konkludera intrycken av boken, så ger den både en djup och bred insikt i den finländska utbildningens nutidshistoria. Själv bokkonceptet, där en framgångsrik forskare sammanfattar sin forskningsgärning i bokform genom att sampublicera utgivna artiklar är något vi kan komma att få se alltmer i detta "artikelsjuka" tidevarv. Det finns både för- och nackdelar med detta. Fördelen är att läsaren får många, som i det här fallet intressanta, artiklar samlade på ett ställe. Nackdelen är att en del upprepningar inte kan undvikas, inte heller är någon uppdaterande revidering möjlig. Att boken baserar sig på gammalt stoff gör den inte i sig mindre medryckande, eftersom det mycket rör sig om att skapa en historisk och mångfacetterad bild av den finländska utbildningen. Och utbildningshistoria är det få som ägnar tid åt numera, tyvärr. Däremot skulle jag gärna ha sett att det sista kapitlet skulle varit utförligare skrivet och direkt kastat in läsaren i en nutida verklighet. Trots att författaren låter förstå att en ny bok som utgår från aktuella perspektiv är på väg, så kunde Simola gärna i

så fall ha öppnat dörren mer på glänt inför den kommande boken.

Boken baserar sig som nämndes i början på artiklar, där många andra forskare inom pedagogik än Simola medverkat. Av dessa tolv forskare är åtta finländare och de flesta män. Att medförfattarna kommer från flera olika universitet ger bredd i skildringen. För den som inte har insyn i det pedagogiska forskningsfältet i Finland och övriga Norden krävs det dock ett detektivarbete för att lista ut vem medförfattarna är, eftersom de aldrig presenteras närmare. Enda stället där de en del av dem står omnämnda med förnamn är i tacktexten i början av boken, men där är de uppräknade osystematiskt bland ett stort antal andra namn.

För den som vill ha en sammanhängande bild av vad som ägt rum på utbildningsfronten i Finland det senaste halvsekle och hur diskursen om skolan sett ut, rekommenderar jag denna bok. Den är också synnerligen lämplig som kurslitteratur i pedagogik för studerande på universitet. De många kapitlen ger en trovärdig bild av att PISA -framgångarna varken är resultat av målmedvetet hårt arbete eller något mystiskt och hemlighetsfullt, utan ett resultat av många rådande omständigheter. Därför uppmanar Simola den som vill utveckla utbildningen i ett land att försöka förstå möjligheterna i det egna systemet och utveckla mål och medel för att nå egna mål i stället för att klamra sig fast vid sådana som stipulerats utifrån och egentligen inte tillför någon direkt konkret nytta, såsom PISA-resultaten. Efter att Simola skrev artiklarna som bildar en helhet i *The Finnish Education Mystery* så

har makthavarna börjat skära ner den finländska utbildningen med verkliga krafter. Den ekonomiska realiteten kan därmed få långt mer drastiska följder åtminstone på kort sikt än nya trender inom undervisning och lärande och helt och hållet kasta om korten i den finländska utbildningsverkligheten. För att inte tala om vad okunnighet kommer att kosta på sikt. Politikerna kunde därför också gärna läsa den här boken för att få en inblick i hur lång tid det tagit att bygga upp något man mycket snabbt kan radera

Lili-Ann Wolff

Lili-Ann Wolff är docent och universitetslektor i pedagogik vid Helsingfors universitet, 00014 Helsingfors universitet. E-post: lili-ann.wolff@helsinki.fi